

כי היות ולא נהגו בניהן כישראלים, היו נושאים את קרובותיהם האסורות עליהם בכרת, ומולידים מהן ממזרים.

והוסיף רב יהודה: **כי אמריתה קמיה דשמואל**, כשאמרתי לפני שמואל את דברי רב אסי, שעובד כוכבים שקידש בזמן הזה בת ישראל חוששים לקידושיו, כי שמא מעשרת השבטים הוא — הניח שמואל שהחשש הוא לממזרות, היות שבני עשרת השבטים הולידו בנים מגויות, ומחמת זה הם ממזרים.

ולכן **אמר לי**: אין הם ממזרים! היות ואין הבנים הללו ישראלים, אלא גויים, וגויים אינם ממזרים.

כי הכתוב האוסר נישואין עם נכרים, אומר "כי יסיר [הגוי שיקח את בתך] את בנך".

ומכאן אנו למדים, כי רק **בנך הבא מן ישראלית קרוי "בנך"**, ואין **בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך**, אלא **בנה!** (1)

שמא תאמר: **והאיכא בנות**, שנשבו על ידי הגויים, והבנים שלהן הם ישראלים ממזרים, כי:

ואמר **רבינא**, שמע מינה מהכתוב: **בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי "בנך"!** [עיין לקמן כג א ביאורו]

תשובתך: **גמירי**, יודעים אנו במסורת

ומשנינן: **בדוכתא דקביעי!** במקום קביעותם של בני עשרת השבטים יש לחשוש אפילו שהם המיעוט, היות ו"כל קבוע — כמחצה על מחצה דמי".

והיכן הוא מקום קביעותם של עשרת השבטים?

כדאמר רבי אבא בר כהנא: מאי דכתיב [מלכים ב יח] **"וינחם בחלה ובחבור נהר גוזן וערי מדי"**.

חלה — זה חלזון.

א-ז **והבור זו חדייב**.

נהר גוזן — זו גינזק.

וערי מדי — זו חמדן, וחברותיה.

ואמרי לה: זו ניהר, וחברותיה.

"חברותיה" — מאן, מי הן?

אמר שמואל: כרך בשם "מושבי", וכרך בשם "חידקי" וכרך בשם "דומקיא". [ועיין הגירסא בקידושין עב א]

אמר רבי יוחנן: וכולן לפסול. שרוב האנשים במקומות הללו הם ממזרים. לפי שהבנות של עשרת השבטים התערבו בין הגויים, ובניהן ישראלים ממזרים.

אך שמואל סובר שישראל הבא על הגויה ולדה כמותה, והוא גוי. והלכה כשמואל. והוסיף הריטב"א כי לדברי הכל אין לחשוש בארצות הללו שמא הוא מבני עשרת השבטים שבאו על הגויה.

1. גוי שקידש בזמן הזה חוששין לקדושיו שמא מעשרת השבטים הוא, היות וסובר שישראל הבא על הגויה הולד ישראל ממזר וקדושיו קדושין, ושמא אדם זה הוא מבני השבטים, שבאו על הגויה, והרי הוא ישראל ממזר.

אם לא הרפניא היא עירו, שהיא מקום אנשים שאינם מיוחסים!
אכסוף, התבייש רב המנונא.

אמר ליה עולא לרב המנונא: כסף גלגלתא של מס גולגולת להיכא יחבת?

אמר ליה: נותן אני את מס הגולגולת לפום נהרא!

אמר ליה: אם כן, מפום נהרא את.

מאי "הרפניא" שאמר עולא?

אמר רבי זירא: הר שהכל הפסולים פונין בו למצוא להם שם נשים מסוגם.

במתניתא תנא: כל שאין מכיר משפחתו ושבתו — נפנה לשם.

אמר רבא: והיא — עמוקה רעה משאול. כי ליורדי גיהנום יש תקנה, ולפסול שלהם אין תקנה.

שנאמר: [הושע יג] ביורדי שאול "מיד שאול אפרם, ממות אגאלם".

ואילו פסול דידהו — לית להו תקנתא.

פסולי דהרפניא — משום פסולי דעיר מישון, הקרובה לה, ופסוליה של מישון מתערבים באנשי הרפניא.

ופסולי דמישון — משום פסולי דתרמוד, הקרובה לה.

פסולי דתרמוד — משום עבדי שלמה.

והיינו דאמרי אינשי כמשל:

הקבלה, דבנתא, כי הבנות דהווא דרא של הדור ההוא של עשרת השבטים, איצטרוי אצטרו, נבקע הרחם שלהן, ולא נקלט שם הזרע.

איכא דאמרי: אמר רב יהודה: בי אמריתה קמיה דשמואל, אמר לי: לא זוו משם, עד שעשאום עובדי כוכבים גמורים.

שנאמר [הושע ה]: "בה' בגדו, כי בנים זרים ילדו".

יתיב רב יוסף אהוריה דרב כהנא, ויתיב רב כהנא קמיה דרב יהודה, ויתיב וקאמר: עתידין ישראל, דעבדי יומא טבא, כי חרבי, כאשר תחרב תרמוד. היות והם ממזרים ונטמעים בקרב ישראל, ופוסלים אותם.

ופרכינן: והא כבר חריב תדמור!

ומשנינן: ההיא — תמוד הואי, ולא תדמור.

רב אשי אמר: היינו תרמוד היינו תמוד.

ולא תיקשי הא חריב:

כי אכפולי הוא דמכפל, שנחרבה תרמוד, וחזרה ונבנתה.

חריב מהאי גיסא, מצד אחד של העיר, אותיב והתתיישבה מחדש, מהאי גיסא, מצדה השני.

ואי חריב מהאי גיסא — אותיב מהאי גיסא.

יתיב רב המנונא קמיה דעולא, וקא הוי מקשה בשמעתא של עולא.

אמר עולא: מה גברא ומה גברא, כמה הוא גדול רב המנונא, אי לאו דהרפניא מאתיה,

הראשון, אח שלישי.

ולאח שנולד אסור לייכם את אשת האח הראשון, מפני שלא היתה להם ישיבה אחת בעולם, והתורה אמרה, בתחילת פרשת יבום, "כי ישבו אחים יחדו".

ואחר כך ייכם האח השני את אשת אחיו הראשון, ומת האח השני.

ונפלות עתה לפני האח השלישי שתי יבמות: האחת, שהיתה כבר נשואה לאח הראשון שלא היה בעולמו, והיא ערוה עליו כאשת אח שיש לו בנים. והשניה, שהיתה נשואה רק לאחיו השני, שהיתה לו ישיבה אחת עמו בעולמו.

הרי הראשונה, שהיתה נשואה לאחיו הראשון, יוצאה ממנו ללא צורך בחליצה, משום ערות אשת אחיו שלא היה בעולמו.

והשניה — משום צרתה, צרת ערות אשת אח שאין לו היתר יבום.

ואם עשה בה האח השני מאמר, קידושין מדרבנן, שתיקנו חכמים שיקדש היבם את יבמתו לפני שיבוא עליה, ומת האח השני, ונמצאת אשתו של האח השני צרתה של אשתו של האח הראשון, מדרבנן, עקב קידושי המאמר של האח השני, והרי שתיהן נופלות מהאח השני לפני האח השלישי [הראשונה נופלת ממנו מדרבנן, והשניה מן התורה].

הרי השניה, אשתו של השני, חולצת מן התורה, שהרי מן התורה לא תפסו קידושי השני, ואין היא צרת ערוה.

ולא מתייבמת, מדרבנן, כיון שהיא נחשבת

קבא רבא וקבא זוטא, בין איפה גדולה ובין איפה קטנה — מיגדר מתגלגלים הם במורד, ואזיל, והולכים ומתעוותים בגילגולם במורד.

והנמשל הם הפסולים, שמתגולגלים ויורדים ממקום למקום.

שתחילה יורדים הפסולים ל"שאול".

ומשאול, שהיא מקום גבוה, הם יורדים ומתגלגלים לתרמוד.

ומתרמוד הם יורדים למישן, וממישן להרפניא.

הדרן עלך פרק חמש עשרה נשים

פרק כיצד

מתניתין:

בפרק ראשון נשנית ערות "אשת אחיו שלא היה בעולמו", בכלל חמש עשרה הנשים שפטורות מן החליצה ומן היבום, ואף פטורות צרותיהן מן החליצה ומן היבום.

ובאה משנתנו לבאר:

כיצד היא ערות "אשת אחיו שלא היה בעולמו" שאינה מתייבמת, ואף פטורת את צרתה מן החליצה ומן היבום?

כגון שהיו שני אחים שישבו יחד בעולם, ומת אחד מהן, ונולד להן, לאחר מיתת האח

אשה, ואחר כך ייבם את יבמתו, אשת אחיו הראשון.

ודוחה הגמרא: האם בהכרח שמדוברת המשנה בכגון שתחילה נשא האח השני את אשתו ורק אחר כך ייבם את יבמתו, ולכן היא נקראת ה"שניה"?

מי, האם לא עסקינן במשנתנו, דקודם ייבם האח השני את יבמתו שנפלה לו מאחיו הראשון, ורק אחר כך כנס את אשתו. ואז אי אפשר לקרוא לאשת הראשון בשם "שניה" לנישואין?!

אלא, כך יש לתרץ את הגירסא השניה:

מאי "שניה" יוצאת משום אשת אחיו שלא היה בעולמו" — זאת שהיא שניה בנשואין, שהיתה נשואה פעמיים, פעם אחת לאח הראשון, ופעם שניה לאח השני.

ועתה מבארת הגמרא את יסוד הדין של אשת אחיו שלא היה בעולמו:

אשת אחיו שלא היה בעולמו — היבא כתיבא שהיא אסורה ליבום?

אמר רב יהודה אמר רב: אמר קרא בתחילת פרשת יבום [דברים כה]:

"כי ישבו אחים — יחדו".

וכך יש לדרוש את הפסוק:

"כי ישבו אחים" — באחים שהיתה להם ישיבה אחת בעולם הכתוב מדבר — פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו, שלא היתה לשני האחים "ישיבה אחת" בעולם.

"יחדו" — אין מצות יבום נוהגת אלא

מכח מאמר הקידושין, מדרבנן, כצרת אשת אחיו שלא היה בעולמו. [ועיי'ן לשון רש"י!]

גמרא:

שנינו ברישא של משנתנו, שאם ייבם האח השני את אשת האח הראשון, ומת, הראשונה יוצאת משום אשת אחיו שלא היה בעולמו, והשניה יוצאת משום צרתה.

אך יש המחליפים את הגירסא של "ראשונה" ב"שניה", ושונים כך:

השניה יוצאת משום אשת אחיו שלא היה בעולמו. והראשונה יוצאת משום צרתה.

אמר רב נחמן: מאן דתני את הנוסח המופיע במשנתנו, "ראשונה יוצאת משום אשת אחיו שלא היה בעולמו" — לא משתבש! גירסתו נכונה, ואינה שיבוש בטעות.

וכן מאן דתני את הגירסא האחרת, "שניה יוצאת משום אשת אחיו שלא היה בעולמו", גם הוא לא משתבש!

והיינו, שתי הגירסאות נכונות להלכה, וההבדל ביניהן הוא במשמעות המילים "ראשונה" ו"שניה", וכפי שמתבאר להלן:

י-ז ב מאן דתני "ראשונה" יוצאת משום אשת

אחיו שלא היה בעולמו, לא משתבש. כי מאי "ראשונה" שאמר התנא — זאת שהיא "ראשונה" לנפילה, שנפלה ראשונה, מהאח הראשון, וצרתה נפלה רק בנפילה השניה, מהאח השני.

ומאן דתני "שניה" יוצאת משום אשת אחיו שלא היה בעולמו, נמי לא משתבש. כי מאי "שניה" שאמר התנא — האשה השניה לנישואין של האח השני, שהיה כבר נשוי